

Pet'ko L.V.

Ph.D., Associate Professor

Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

EDUCATION, TEACHING, UPBRINGING OF STUDENTS IN THE WAY OF PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE TRAINING

Петько Л.В.

к.пед.н., доцент

НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, Київ)

ОСВІТА, НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ФАХОМ

The author describes upbringing in the formation of professionally oriented foreign language teaching environment in the conditions of university.

Key words: *education, teaching, upbringing, professionally oriented foreign language training, students, university.*

Розглядається виховний аспект у формуванні професійно орієнтованого іноземномовного навчального середовища в умовах університету.

Ключові слова: *освіта, навчання, виховання, іноземна мова за професійним спрямуванням, університет, студенти*

Враховуючи те, що навчальний процес завжди тісно пов'язаний з вихованням особистості, українські вчені визначають дидактику не тільки як теорію освіти та навчання, але також і виховання, яке спрямоване на формування світогляду особистості. Зміст освіти, що реалізується в навчальних планах, програмах, підручниках, навчальних посібниках [10; 11; 12; 13; 14; 15; 18], організаційні форми навчання [17], виховна роль навчального процесу, умови, що стимулюють активну і творчу діяльність вихованців та сприяють їх інтелектуальному розвитку вивчає дидактика [8, с. 3–4].

Тому ще з XVII ст. «Велику дидактику» Я.А.Коменського, яка будується на ідеї природовідповідності виховання людини, розглядають як практичний дороговказ у пошуку шляхів виховання і навчання.

Навчання – це процес стимуляції зовнішньої і внутрішньої активності студентів і, одночасно, керування цією активністю, спрямований на створення оптимальних умов для формування запрограмованих систем знань, умінь і навичок. Навчання створює для такої активності необхідні умови, організовує діяльність особистості, направляє її, контролює, надаючи необхідні для неї засоби й інформацію, причому ефективність формування системи знань, умінь і навичок залежить від значущості для людини цієї діяльності. Відтак найбільш ефективними формами організації процесу навчання в цілому та навчальної діяльності студентів визначаються такі, які надають викладачеві оптимальні можливості для стимулювання активності студентів і для керування такою активністю відповідно до дидактичних цілей, що розкривають їх зміст навчально-виховними задачами [8, с. 43].

Якщо *освіта* – це «процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок у процесі організованого навчання; рівень розумового розвитку особистості та її професійної кваліфікації» [23, с. 423], то *навчання* – конкретний вид педагогічного процесу, під час якого під

керівництвом педагога реалізуються суспільно зумовлені завдання освіти особистості у тісному взаємозв'язку з її вихованням і розвитком. Навчання – двохсторонній процес, де зливаються в одне ціле викладання (діяльність викладача) та учіння (діяльність того, кого навчають).

У свою чергу, *виховання* розглядається як соціальне, цілеспрямоване створення умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку людини і виступає однією з основних категорій в педагогіці як «особистісно-соціальний феномен [3, с. 5]», «**соціально-культурний феномен** [22, с. 35]». Відтак, *виховуюче навчання* – це навчання, спрямоване на формування світогляду, моральних, естетичних, етичних уявлень і переконань. [23, с. 415].

Професор А.Бойко акцентує увагу на те, що видатні вітчизняні педагоги А.С.Макаренко і В.О.Сухомлинський «переконливо довели, що навчання залежить від виховного процесу» в освітньому закладі, наголошуючи, що «проблеми виховання і самовиховання людської особистості постійні і вічні. Життя показує, якщо ми про це забуваємо, то відразу зазнаємо величезних негараздів у житті суспільства і окремої особистості [3, с. 5]».

О.В.Сухомлинська, переймаючись подіями останніх років, звертає увагу на різючі відмінності, які продемонструвала молодь різних регіонів України: Заходу, Центру, Криму, Сходу, Півдня. Вчена ставить питання: якщо взяти до уваги, що всі вони вчилися за однаковими шкільними та й вузівськими програмами, то що тоді виступає чинниками виховного процесу – соціальне середовище, вплив ЗМІ та Інтернету, мікросоціокультурні й політико-ідеологічні процеси, молодіжна субкультура та специфіка її змістового наповнення чи усі разом? На такі питання немає однозначних відповідей [21, с. 18-19]. Академік робить висновок про те, що процес морального виховання молоді залежить, крім цілеспрямованого впливу, від багатьох соціалізаційних, культурних впливів і викликів, які його диференціюють і ускладнюють.

Криза духовності передовсім «характеризується втратою гуманності, що зумовлює деструктивну поведінку в усіх її виявах [5, с. 14]».

О.В. Сухомлинська серед християнських моральних цінностей виділяє такі: цінність життя, краса, істина, добро, свобода; чесноти (справедливість, правдивість, щирість, любов до ближнього, вірність, довір'я, скромність, відданість); більш часткові моральні цінності (здатність дарувати іншим своє духовне надбання, любов, спрямована на ідеалізовану цінність іншої особистості) [20, с. 14]. Тому, запропонований перелік визначених моральних цінностей належить до використання в практиці, може виступати об'єктом упровадження при певному методичному забезпеченні, що ми намагаємося робити у процесі формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету.

І.П.Ящук, вивчаючи виховний процес в педагогічних ВУЗах, визначає виховання у вищій школі як «спеціальну діяльність співробітників ВНЗ, спрямовану на становлення в студентів системи переконань, моральних норм і загальнокультурних якостей, передбачених освітою, яку особистість здобуває [22, с. 14]».

Поняття «*вищий навчальний заклад*» розглядається автором як освітня, освітньонаукова інституція, що заснована і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб згідно з їх покликанням, інтересами, здібностями та нормативними вимогами у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науковотехнічну діяльність. У свою чергу, термін «*виховна система*» – це цілісний соціальний організм, який функціонує за умов взаємодії основних компонентів виховання (суб'єкти, цілі, зміст і способи діяльності, відносини).

До того ж виокремлено основні *напрями виховання студентів* у ВНЗ (навчальнопрофесійний, моральний, патріотичний, правовий, екологічний, економічний; художньоестетичний, трудовий, фізичний, формування культури здорового способу життя); схарактеризовано вікові особливості

студентів, специфіку соціальної ситуації розвитку сучасного студентства. [22, с. 14–15].

У контексті сказаного зауважимо, що соціокультурне середовище вищого навчального закладу розглядається як «простір, здатний змінюватися під впливом суб'єктів, що культивують і підтримують при цьому визначені цінності, відносини, традиції, норми, правила, символи в різних сферах і формах життєдіяльності колективу вищого навчального закладу [7, с. 11]»

Причому, соціокультурне середовище вищого навчального закладу ефективно впливає на розвиток індивідуальності студента, якщо «реалізується комплекс таких педагогічних умов: 1) культивування загальнолюдських цінностей і гуманних відносин за допомогою збереження та збільшення традицій життєдіяльності колективу; 2) підтримка «естетичного» у матеріальній і духовній сфері на основі визнання самотності та самоцінності кожного студента і викладача; 3) надання студентам свободи у виборі місця, ролі та ступеню участі у виховних заходах із врахуванням їх інтересів, можливостей та самооцінки здібностей. [7, с. 14]».

Отже, вивчення іноземної мови студентами в умовах університету є важливим «засобом наближення й інтегрування у світову культуру, спрямовується на утвердження найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і взаємин [1, с. 10]». Оскільки гуманістичне виховання базується на діалектичній єдності загальнолюдських і національнодуховних цінностей.

Нова особистісно-гуманістична парадигма виховання обґрунтована академіком А.М.Бойко у навчально-методичному посібнику «Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації» [4]. Також науковець привертає увагу педагогів до духовно-морального виховання у монографії «Виховання людини: нове і вічне» [2], підводить до висновку: «викладачеві вищої школи важливо усвідомити, що допомогти стати справжньою людиною значно складніше, ніж певним фахівцем» [5, с. 13].

Гуманітарні науки, до яких належить і іноземна мова, забезпечують процес гуманітаризації освіти і навчання, досліджують внутрішній світ людини, її свідомість і духовну культуру. Їм відведена стратегічна місія: формувати гуманістичний світогляд людства, який базується на засвоєнні і прийнятті нової системи цінностей, на вірі в ідеали, яка є стимулом для особистої і громадської діяльності, зміцнює моральні устої. Відтак, організація навчально-виховного процесу на засадах гуманізму передбачає гуманізацію процесів викладання навчальної дисципліни й учіння. і здійснюється за наявності навчальних планів, планів виховної роботи, навчальних програм, які визначають зміст навчальної діяльності студента, що спрямовується на гуманітаризацію освіти і навчання; поглиблення його індивідуалізації та диференціації [9, с. 26].

Серед факторів, що впливають на формування загальнолюдських та національних цінностей у студентів вищих навчальних закладів, науковці виокремлюють: засоби масової інформації, родина, спілкування з товаришами (академічна група), самоосвіта, художня література, навчальні дисципліни, спілкування з викладачами, мистецтво, участь у суспільному житті. [6, с. 12].

Тому початкова дисципліна «Іноземна мова» є невичерпним джерелом у професійній підготовці та вихованні особистості студента.

Для нас у формуванні ПОІНС цінним є те, що гуманістична, особистісна орієнтація професійної підготовки передбачає звернення головної уваги на ціннісно-мотиваційну домінуючу особистості, котра визначає спрямованість останньої, зокрема і професійну [9, с. 25], означає «ціннісний підхід до формування особистості, зокрема, до виховання фахівця [6, с. 10]», коли в умовах створення єдиного європейського освітнього простору «оволодіння студентами міжкультурною комунікацією є важливим фактором входження в повноправне партнерство у сфері вищої освіти. [19, с. 6]».

У дисертації Ж.П.Свиренко розкрито значущість іноземної мови як навчального предмету у вищому технічному навчальному закладі в контексті гуманних цінностей європейського освітнього

простору. Автор акцентує увагу, що у кількісному плані гуманітарні предмети в Україні займають 15–18% загального навчального часу, тоді як в європейських країнах та США – до 35%, причому, більша частина навчального часу предметів гуманітарного циклу відведена на самостійну роботу студентів [19, с. 6].

Навчання майбутніх фахівців іноземним мовам (англійська, німецька, французька, іспанська та ін.) за професійним спрямуванням у вишах розглядається нами одним із напрямів гуманізації освіти, що збагачує особистість студента, виховує і готує фахівця-професіонала у комплексі з розвитком самобутньої особистості, залучаючи до загальнолюдських і національних моральних цінностей [16], дає розуміння інших культур, готує до комунікації у сучасному полікультурному середовищі.

Серед найбільш важливих загальнолюдських цінностей студенти визначають такі: любов, доброта, взаємодопомога, гуманізм, дружба, сім'я, життя, здоров'я, мораль, відданість, відвертість, мудрість, взаєморозуміння, авторитет у суспільстві, чесність, порядність тощо. Серед національних цінностей – культура, мова, традиції, пам'ятки української культури, релігія, справедливість, свобода, територія, історія, діловитість. [6, с. 11].

Причому, найбільший відсоток студентів (53 %) вибрали три вагомні для них особистісні якості, а саме: орієнтація на загальнолюдські та етичні цінності, національну свідомість та культуру статевих стосунків, 12 % вибрали дві якості, а саме орієнтація на загальнолюдські та етичні цінності та громадянську свідомість і 35 % вибрали одну якість – орієнтація на загальнолюдські та етичні цінності. Але для всіх груп студентів необхідною якістю є орієнтація на загальнолюдські та етичні цінності як необхідний компонент високого рівня розвитку індивідуальності [7, с. 14].

Література:

1. Бобко Л.О. Гуманістичне виховання студентів вищих навчальних закладів фінансово-економічного профілю у позанавчальній діяльності автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.пед.наук : спец. : «Теорія і методика професійної освіти» / Л.О.Бобко. – К., 2004. – 25 с.
2. Бойко А. М. Виховання людини нове і вічне : монографія / А. М. Бойко. – Полтава, 2006. – С. 568 с.
3. Бойко Алла. Інститут педагогічної україністики в освітньому просторі Полтавщини / Алла Бойко // Освіта. – 4–11 травня 2016. – С. 4–5.
4. Бойко А. М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації : наук.-метод. посіб. / А.М.Бойко. – К., 1996. – 232 с.
5. Бойко А.М. Упровадження педагогічної інноватики в масову практику виховної діяльності / А.М.Бойко // Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Полтава, 2011. – С. 5–16.
6. Долженко В.О. Виховання духовних цінностей у студентської молоді в полікультурному просторі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.пед.наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / В.О.Долженко. – Луганськ, 2006. – 20 с.
7. Дубич К.В. Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / К.В. Дубич. – Луганськ, 2007. – 22 с.
8. Кваша Б.Ф. Дидактические основы профессионального обучения : учеб.-метод. пособие / Б.Ф.Кваша, В.М.Коваленко, В.В.Томашенко. – К., СПб, 2001. – 212 с.
9. Кокарева А.М. Проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх інженерів [Електронний ресурс] / А.М.Кокарева // Вісник Національного авіаційного університету. – 2010. – № 3. – С. 25–27. – Режим доступу : <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/2139>
10. Петько Л.В. Англійська мова за професійним спрямуванням зі спеціальності 6.030601 «Менеджмент (управління персоналом)» : програма навчальної дисципліни для ВНЗ / Л.В.Петько ; за ред. професора В.І.Гончарова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 88 с.
11. Петько Л.В. Німецька мова за професійним спрямуванням зі спеціальності 6.030401 «Правознавство», напрям підготовки 0601 «Право» : програма навчальної дисципліни для ВНЗ / Л.В.Петько, Л.В.Гребінник ; за ред. професора В.І. Гончарова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 58 с.
12. Петько Л.В. Німецька мова за професійним спрямуванням зі спеціальності 6.030104 «Політологія», напрям підготовки 0301 «Соціально-політичні науки» : Програма навчальної дисципліни для ВНЗ / Л.В.Петько, Л.В.Гребінник ; за ред. професора В.І. Гончарова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 56 с.

13. Петько Л.В. Англійська мова за професійним спрямуванням зі спеціальності 6.020204 «Музичне мистецтво (за видами)», напрям підготовки 0202 «Мистецтво» : програма навчальної дисципліни для ВНЗ / Л.В.Петько ; за ред. професора В.І. Гончарова. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 95 с.
14. Петько Л.В. Англійська мова за професійним спрямуванням зі спеціальності 6.030104 «Політологія», напрям підготовки 0301 «Соціально-політичні науки» : програма навчальної дисципліни для ВНЗ / Л.В.Петько ; за ред. професора В.І. Гончарова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 56 с.
15. Петько Л.В. Англійська мова за професійним спрямуванням зі спеціальності 6.030401 «Правознавство», напрям підготовки 0601 «Право» : програма навчальної дисципліни для ВНЗ / Л.В.Петько ; за ред. професора В.І. Гончарова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 54 с.
16. Петько Л.В. Реалізація морально-суспільної проблематики у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М.Д.Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. пр. ; за ред. академіка В.І.Бондаря. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2016. – Вип. 55. – С. 166–173. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/11920>
17. Петько Л.В. Професійно орієнтовані технології навчання ІМ як засіб формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент: зб. наук. праць ; ред. М.Б.Євтух. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2015. – Вип. 18. – С. 179–188. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8391>
18. Петько Л.В. Підготовка нового педагога-економіста – виклик сучасній педагогічній університетській освіті (на прикладі створення нових навчальних програм з іноземної мови за фахом зі спеціальності 6.030601 «Менеджмент (управління персоналом)» / Л.В. Петько // Вісник Інституту розвитку дитини. Вип. 27. Серія: Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – С. 95–101. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7832>
19. Свиренко Ж.С. Виховання гуманізму в студентів вищих технічних навчальних закладів у процесі вивчення предметів гуманітарного циклу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.пед.наук. : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / Ж.С. Свиренко. – Луганськ, 2009. – 20 с.
20. Сухомлинська О.В. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2002. – № 4. – С. 13–19.
21. Сухомлинська О.В. Концептуалізація ідей про виховання моральності в сучасній Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/8944/1/Стаття%20О.В.Сухомлинської.pdf>
22. Ящук І.П. Теорія і практика виховання студентської молоді вищих педагогічних навчальних закладів України (1920-1991 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.01 – «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / І.П.Ящук. – Луганськ, 2011. – 46 с.
23. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе : уч. пособ. для вузов / Д.В.Чернилевский. – М. ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437 с.